

SXEDIO.G66

19.2.1959: ΕΛΛΑΔΑ, ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΙ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ
ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΜΥΣΤΙΚΕΣ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΝΑΤΟ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΝΑΚΗΡΥΞΗΣ ΤΗΣ
ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Στις συνομιλίες της Ζυρίχης, οι πρωθυπουργοί της Ελλάδας και της Τουρκίας Κωνσταντίνος Καραμανλής και Ατνάν Μεντερές, και αργότερα οι Υπουργοί Εξωτερικών των δύο χωρών, Ευάγγελος Αβέρωφ και Φατίν Ζορλού, ανέλαβαν μυστικές δεσμεύσεις έναντι του ΝΑΤΟ, σε συνεργασία με την Αγγλία, οι οποίες κρατήθηκαν απόρρητες από τον Κυπριακό λαό.

Δεν υπάρχει μαρτυρία ότι οι συμφωνίες αυτές κρατήθηκαν μυστικές και από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο ή αν του ανακοινώθηκαν, αλλά τις κράτησε ο ίδιος ως απόρρητες και δεν τις ανακοίνωσε στον Κυπριακό λαό.

Ωστόσο η όλη συμπεριφορά του έναντι του ΝΑΤΟ αραγότερα και η βιασύνη του να ενταχθεί στο Κίνημα των Αδεσμεύτων αργότερα υποδηλούν ότι γνώριζε κάτι και έσπευσε να απομακρύνει την Κύπρο από το άρμα της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας, όπως αποκαλείτο το ΝΑΤΟ.

Ωστόσο, σε κάποιο στάδιο, ο Αρχιεπίσκοπος συζήτησε θέμα ΝΑΤΟ με τον Πρωθυπουργό της Ελλάδας Κωνσταντίνο Καραμανλή, στον οποίο μάλιστα είπε ότι ευνοούσε μια ένταξη της Κύπρου στη Βορειοατλαντική Συμμαχία, αλλά όλες οι ενέργειες του οδηγούν στο αντίθετο συμπέρασμα.

Η απόρρητες συμφωνίες πρόβλεπαν την παραχώρηση ορισμένων διευκολύνσεων και εγκαταστάσεων προς το Νάτο και ειδικότερα τους αμερικανούς, τις οποίες απολαμβάνουν συνέχεια οι Αμερικανοί μέσω των βρετανικών βάσεων.

Αναφέρονται για παράδειγμα οι πτήσεις των κατασκοπευτικών αμερικανικών αεροπλάνων **U2** που έγιναν γνωστές αργότερα για επίβλεψη της συνθήκης ειρήνευσης στη Μέση Ανατολή και ιδιαίτερα το Σινά,

μετά τον πόλεμο Ισραήλ Αράβων το **1967**, αλλά και η χρήση των βρετανικών βάσεων για μεταφορά αμερικανικών ενισχύσεων στον πόλεμο του Κόλπου στις αρχές της δεκαετίας του **1990**.

Άλλες πρόνοιες των απορρήτων δεσμεύσεων που ανέλαβαν οι τρεις Κυβερνήσεις δεν εγνώσθησαν, παρ' όλον ότι κατά καιρούς οι αμερικανοί χρησιμοποιούσαν το αεροδρόμιο Λάρνακος για πτήσεις ελικοπτέρων τους στη Βηρυτό, κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στο Λίβανο στα τέλη της δεκαετίας του **1970** και του πολέμου στο Ιράκ το **2003**.

Ωστόσο, τότε ανακοινωνόταν ότι η Κυπριακή Κυβέρνηση έδινε τη συγκατάθεση της και ποτέ δεν ανακοινώθηκε ότι αυτό, μαζί με τις πτήσεις των κατασκοπευτικών αεροπλάνων τους αποτελούσαν συμβατικές υποχρεώσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας, που είχαν αναλάβει γι' αυτήν η Ελλάδα και η Τουρκία.

Σε συμφωνημένο πρακτικό των Υπουργών Εξωτερικών της Βρετανίας, της Ελλάδας και της Τουρκίας που δημοσιεύει ο Κωνσταντίνος Καραμανλής στο Αρχείο του (Τόμος Γ σελίδα **435**), το οποίο ο ίδιος κατατάσσει μεταξύ των εγγράφων που υπογράφηκαν στις **19** Φεβρουαρίου **1959**, αλλά δεν δόθηκε στη δημοσιότητα ποτέ, αναφέρεται επί λέξει:

"1. Οι αντιπρόσωποι των τριών Κυβερνήσεων, παρά τω Συμβουλίω του Βορείου Ατλαντικού, θα υποβάλουν από κοινού αναφοράν προς το Συμβούλιον επί των πεπραγμένων της Συνδιασκέψεως.

2. Προ της δημιουργίας του νέου κράτους, είναι πρόωρον να συζητηθή η ενδεχομένη εισδοχή της Δημοκρατίας της Κύπρου, ως μέλους του NATO.

3. Η Κυβέρνησις του Ηνωμένου Βασιλείου ετόνισεν ότι μεταξύ των υποχρεώσεων ως η Δημοκρατία της Κύπρου θα αναλάβη εκ της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, θα είναι η περιφρούρησις της απολαυής υπό της Κυβερνήσεως των ΗΠΑ ωρισμένων ευκολιών και εγκαταστάσεων εν Κύπρω".

(Μεταγλώττιση)

1. Οι νόμιμοι Αντιπρόσωποι των τριών Κυβερνήσεων στο Συμβούλιο του Βορείου Ατλαντικού θα υποβάλουν από κοινού αναφορά προς το Συμβούλιο για τα πεπραγμένα της Συνδιάσκεψης.

2. Πριμ από τη δημιουργία του νέου Κράτους (είναι) πρόωρο να συζητηθεί η ενδεχόμενη εισδοχή της Δημοκρατίας της Κύπρου ως μέλους του NATO.

3. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου τόνισε ότι μεταξύ των υποχρεώσεων τις οποίες η Δημοκρατία της Κύπρου θα αναλάβει από την Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου θα είναι η περιφρούρηση της απολαύσης από την Κυβέρνηση των ΗΠΑ ορισμένων ευκολιών και εγκαταστάσεων στην Κύπρο.

Εξ άλλου ανάμεσα στις συμφωνίες που υπέγραψαν ο Καραμανλής και ο Μεντερές στις συνομιλίες της Ζυρίχης στις 11 Φεβρουαρίου 1959 περιλαμβανόταν και μια απόρρητη την οποία και δεν έδωσαν στη δημοσιότητα, επίσημα, οι ίδιοι ούτε και στην Ελληνική Βουλή όταν συζητείτο το Κυπριακό μετά την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου.

Στη συμφωνία αναφερόταν σαφώς:

"Η Ελλάδα και η Τουρκία θα υποστηρίξουν την είσοδο της Δημοκρατίας της Κύπρου στο NATO.

"Η εγκατάσταση βάσεων του NATO όπως και η σύνθεση τους εξαρτάται από τη συμφωνία των δύο κυβερνήσεων".

Θέμα Κύπρου και NATO, χωρίς να αντιδρά στις σκέψεις των Αγγλων, συζήτησε και ο Υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας Ευάγγελος Αβέρωφ με τους ομολόγους του της Αγγλίας και της Τουρκίας Σέλγουϊν Λόϊντ και Φατίν Ζορλού στις 12 Φεβρουαρίου 1959 στο Λονδίνο.

Σε έκθεση του προς τον Καραμανλή ο Αβέρωφ τόνιζε (Αρχείο Καραμανλή Γ τόμος σελ. 400):

"Σημερινή δίωρος συνεργασία κ. Ζορλού και εμού και συνεργατών μας εις αγγλικόν υπουργείον Εξωτερικών, καθ' ην άγγλος υπουργός Εξωτερικών, συνοδεύετο υπό υφυπουργών και διευθυντών

υπουργείων Εξωτερικών και Αποικιών, διεξήχθη εις ατμόσφαιραν πραγματικής ειλικρινείας και καλής θελήσεως. Εζήτησαν διάφορους διευκρινήσεις. Εκείνο όπερ πρωτίστως τους ενδιαφέρει είναι Ελλάς και Τουρκία εγγυηθούν συμφωνίαν Αγγλίας και Κύπρου διά βάσεις και διευκολύνσεις αυτών. Εδήλωσαν θέλουσι ζητήσῃ ελάχιστα δυνατά, ίνα διευκολύνουν λειτουργίαν νέας πολιτείας και αποφευχθή εντύπωση ότι επιθυμούν την κατέχουν. Εζήτησαν συμμετάσχουν ελληνο-τουρκο- κυπριακής συμμαχίας, αλλ' εξήγησα σταθερώς ότι αύτη παραμένουσα τριμερής είναι ενδο-οικογενειακή και δι' αυτό αποτελεσματικώτερα. Παρεδέχθησαν πλήρως αλλ' επέμειναν ότι θα χρειασθούν κοινά σχέδια διά την άμυναν της νήσου, ιδίως από αέρος, ζητήσαντες σύναψιν σχετικής συμφωνίας.

Απήντησα ότι συμφωνία έχει καθαρώς θεωρητικήν αξίαν, διότι προφανώς ότι άμυνα θα είναι κοινή και ότι προς τούτο θα χρειασθή επιτελική συνεργασία, ην Ελλάς και Τουρκία δύνανται να εξαφαλίσουν μέσω αντιπροσώπων εις κοινόν Στρατηγείον. Επωφελήθην αναπτύξω χρησιμότητα εισόδου Κύπρου εις Νάτο, προσθέσας ότι τούτο εξασφαλίσῃ πληρέστερον άμυναν νήσου. Βρετανοί εφάνησαν επιθυμούντες ζωηρώς είσοδον Κύπρου εις Νάτο, πολύ σαφέστερον των Τούρκων. Εις άπαντα θέματα αφορώντα βάσεις των, προσφέραμεν γενικώς πάσαν εγγύησιν, πλειοδοτούντες πάντοτε Τούρκου συναδέλφου".

Αυτό που έκανε ο Ευάγγελος Αβέρωφ δεν ήταν εντελώς άσχετο ή αντίθετο με τις θέσεις του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, αλλά δεν είναι δυνατό να κριθεί αν ο Μακάριος έκαμνε αναφορά στο ΝΑΤΟ για να προσφέρει ένα "καρόττο" και να αποτρέψει κάθε προσπάθεια εφαρμογής του σχεδίου Μακμιλλαν ή το εννοούσε πραγματικά. Πάντως η όλη μετέπειτα στάση του δείχνει το αντίθετο.

Ο ίδιος δέκα πέντε ημέρες προηγουμένως (29 Ιανουαρίου 1959) σε ενημερωτική συνάντηση του με

τον Πρωθυπουργό της Ελλάδας Κωνσταντίνο Καραμανλή, στην παρουσία του Υπουργού Εξωτερικών Ευάγγελου Αβέρωφ, του Μητροπολίτη Κιτίου Ανθίμου και του Διευθυντή του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών Αγγελου Βλάχου, ανέφερε ότι έβλεπε με καλό μάτι ένταξη της Κύπρου στο NATO.

Αναφέρεται στο πρακτικό που συνάχθηκε (Ευάγγελου Αβέρωφ Τσίστα, "Ιστορία Χαμένων Ευκαιριών", τόμος Β σελ. 168):

"Εν συνεχεία ο κ. πρωθυπουργός ανέφερεν ότι αν και η τουρκική θέσις επί του βασικού τούτου σημείου (εγκατάσταση τουρκικής στρατιωτικής βάσης στην Κύπρο) δεν είχε σημειώσει αλλαγήν τινά, ο Τούρκος Υπουργός των Εξωτερικών είχε ρίψει την ιδέαν όπως συναπτομένης συμμαχίας μεταξύ Τουρκίας, Ελλάδος και ανεξαρτήτου Κύπρου, εγκατασταθή εν Κύπρω κοινόν ελληνοτουρκοκυπριακόν Στρατηγείον. Ο κ. πρωθυπουργός προσέθεσε ότι και επ' αυτής της προτάσεως η ελληνική αντίδρασις υπήρξεν επιφυλακτική, διατυπωθείσης της απόψεως, ότι ήτο δυνατόν να εξετασθή η τοιαύτη εισήγησις. Ο Αρχιεπίσκοπος δεν διετύπωσεν αντίρρησιν. Ο κ. Πρωθυπουργός παρητήρησεν ότι θα ήτο δυνατόν η Κύπρος να καταστή μέλος του NATO, οπότε θα ήτο αδιάφορον ποία στρατεύματα θα προωρίζοντο εις την επάνδρωσιν των βάσεων της Συμμαχίας. Ο Αρχιεπίσκοπος παρητήρησεν επί του σημείου τούτου ότι ήτο προς το απόλυτον συμφέρον των Κυπρίων το να συμμετάσχη η ανεξάρτητος Κύπρος εις την αμυντικήν συμμαχίαν του NATO".

Ωστόσο ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος μετά την υπογραφή των συμφωνιών και την επιστροφή του στην Κύπρο, στην πρώτη του δημοσιογραφική διάσκεψη που έδωσε στη Λευκωσία στις 3 Μαρτίου 1959, παρουσιάστηκε να αντιτίθεται σε συμμετοχή της Κύπρου στο NATO.

Ο Μακάριος ρωτήθηκε στη διάσκεψη κατ' ευθείαν αν η Κύπρος πρέπει να εισέλθει στο NATO και απάντησε ότι δεν ευνοεί ένταξη της νήσου σε συνασπισμούς.

ΕΡ: Νομίζετε ότι η Κυπριακή Δημοκρατία θα καταστή μέλος του ΝΑΤΟ ή του Βαλκανικού Συμφώνου ή θα ακολουθήση αντίθετον πολιτικήν εκείνης της Ελλάδος και Τουρκίας;

ΑΠ: Προσωπικώς φρονώ ότι μία χώρα, ως η ιδική μας, δεν πρέπει εις τα πρώτα της βήματα να ενταχθή εις στρατιωτικά σύμφωνα, εκτός εκείνων τα οποία προνοεί η επιτευχθείσα συμφωνία. Δεν πρόκειται όμως η Κύπρος να ακολουθήση πολιτικήν αντίθετον με εκείνην την υπό της Ελλάδος και της Τουρκίας ακολουθουμένην.